

Donald Trump og opgøret om det liberale USA

Af Annegrethe Rasmussen

Trump har fra starten læst store dele af vælgerens ønske om et opgør også med den republikanske dogmatik og har på intet tidspunkt følt sig bundet af det republikanske partis traditionelle tilslutning til liberale værdier som globalisering, diversitet og multikulturalisme. Hans budskaber om at lukke grænserne for ulovlig indvandring og frihandel, gøre USA rig igen og genskabe de vellønnede job virker tiltrækkende på omkring to tredjedele af amerikanerne, der er enige i, at 'vi ikke skal tænke så meget i international sammenhæng, men koncentrere os mere om vores egne nationale problemer'. Den følelse i vælgerhavet vil bestå – uanset om det bliver Donald Trump eller Hillary Clinton, der flytter ind i Det Hvide Hus i januar 2017.

Der var som bekendt en gang i 1990'erne, hvor man i USA – og i store dele af Europa – diskuterede den nye verdensorden med et udgangspunkt om, at historien var et lukket kapitel; de ideologiske kampe var

endelig overstået med slutningen på den kolde krig. Både kommunismen og fascismen var havnet i den globale skraldespand og spørgsmålet for Amerika handlede groft sagt mest om, hvor meget og i hvilket tempo man skulle hjælpe resten af verden med at blive mere demokratisk og markedsøkonomisk på en gang.

Her fandtes adskillige skoler. De mest højtråbende og dem, der fik mest opmærksomhed, var utvivlsomt dem, der med verdens stærkeste militær i ryggen var ivrige efter at få udbredt den liberale verdensorden hurtigst muligt.

Og helt frem til slutningen af 2008 og de første par år i præsident Obamas regeringsperiode kunne man fremanalysere en ofte enig og uhellig alliance af neokonservative *hardliners* på den ene side og stålsatte venstreorienterede på den anden. De førstnævnte med hele tankegangen om amerikansk 'exceptionalisme' i baghovedet, USA som den særligt udvalgte nation med en global demokratisk forpligtelse – ekkoet fra Reagans ord om 'the shining city on the hill' havde opbakning i store

Annegrethe Rasmussen har været korrespondent i Washington DC siden 2008. Hun er chefredaktør for Point of View International og Senior Media Correspondent for KommunikationsForum.

Det følger heraf, at forestillingen om en fortsat globalisering med gevinster til både toppen og bunden af samfundene med en fortsat tilslutning til det liberale projekt – demokrati og markedsøkonomi – p.t. også lider af alvorlig iltmangel og muligvis ikke står til at redde.

dele af det republikanske parti, mens venstrefløjen hos Demokraterne og i en række NGO'er sukkede efter at befri alverdens undertrykte minoriteter og særligt at få kvinder og piger i skole samt at få forbedret sundhedsforholdene for børnefamilier.

Alliancen ledte til bemærkelsesværdige konstellationer i amerikansk politik, hvor eksempelvis den daværende førstedame Laura Bush kunne hyldes i alverdens progressive medier, uagtet at hendes mand, præsident George W. Bush, ikke just var populær på den amerikanske venstrefløj eller i det demokratiske parti. Men den daværende førstedame fejrede triumfer som bannerfører for Afghanistans udsatte og undertrykte piger og kvinder, fordi lige præcis her – i ønsket om det, der på engelsk kaldes for *nation building* – kunne fløjene mødes.

Imens var de andre – som oftest samlet i et parlamentarisk flertal af såkaldte 'realister' eller bare realpolitikere 'inde på midten' i begge partier på lange stræk tavse. Og USA kastede sig ud i at reformere verden (hvis man ville være venlig) eller på 'nye imperialistiske eventyr' (hvis man var kritisk og venstreorienteret) eller såkaldt 'imperial overstretch' (hvis man nok holdt af USA men ikke fandt projektet om at overføre demokrati og menneskerettigheder til resten af verden, især til lande, der ikke havde nogen egne historiske erfaringer at gøre godt med, realistisk).

Forsøgene var mange – kritikken udbredt. Jeg husker et møde om situationen i Afghanistan i 2009, hvor jeg stillede et

spørgsmål til den daværende særlige udsending Richard Holbrooke om situationen netop for kvinderne i Afghanistan ved udsigten til, at de vestelige tropper påbegyndte tilbagetrækningen fra det krigshærgede land. "We won't ever get to Denmark," snerrede ikke Holbrooke men hans talsmand ironisk. Og så var den debat lukket. Langsomt men sikkert – også under præsident Obamas forsigtige og kalkulerede udenrigspolitik – trak amerikanerne sig noget tilbage fra det globale liberale (og idealistiske) projekt om at opbygge demokratiske, liberale retsstater i lande, hvor kulturen og historien ikke gjorde fundamentet for en opbygning af sådanne strukturer 'fra oven' gunstig.

Det liberale dannelsesprojekts fallit

I dag er det ikke urimeligt at konkludere – selv uden et længere skoleridt om situationen i Mellemøsten samt store dele af Asien – at den optimistiske, globaliserede, markedsøkonomiske optimisme eller det politiske liberale dannelsesprojekt er slået fejl. Og ikke nok med det; de to søjler, som hele den liberale vestlige orden hviler på, EU og NATO, er om ikke vaklende så i hvert fald mere svækkede end på noget andet tidspunkt siden afslutningen af Anden Verdenskrig.

Det følger heraf, at forestillingen om en fortsat globalisering med gevinster til både toppen og bunden af samfundene med en fortsat tilslutning til det liberale projekt – demokrati og markedsøkonomi – p.t. også lider af alvorlig iltmangel og muligvis ikke står til at redde; ihukom-

mende at termen 'liberal' i USA bruges som synonym for både 'venstreorienteret', 'frisindet' og 'progressiv' og ikke kun 'kapitalistisk' som ordet uheldigvis synes at være degraderet til på dansk.

Roger Cohen – forfatter, klummeskriver, mangeårig korrespondent og udenrigsredaktør ved *New York Times* og en af den amerikanske medieverdens dygtigste analytikere af amerikansk og europæisk politik – udtrykte det således i en klumme i sin avis i juni 2016:

“The foundations of the postwar world born from the rubble of Berlin are trembling. The old is dying, the new too inchoate to decipher. The politics of America mystify the world ... NATO and the European Union ... cemented the United States as a European power. They fashioned European security and prosperity through unity. Now NATO and the EU are questioned, even ridiculed. Forces of disintegration are on the march.”

I en analyse fra 'The Global Agenda Council on the United States', der blev afleveret som et white paper ved dette års World Economic Forum i Davos med titlen 'Strengthening the Liberal World Order', drog forfatterne, med den kendte analytiker Robert Kagan fra The Brookings Institution i spidsen, denne konklusion:

“The liberal world order that has been in place since 1945 is showing signs of deterioration. ... the tenuousness of the international consensus on free trade and multilateral economic institutions – all these combine to put this order at risk.”

Kagan & co. konkluderer at der ikke findes én løsning, men at USA's rolle forbliver afgørende, som 'den liberale verdensordens principielle skaber over de sidste 70 år', og at det fortsat er i Amerikas interesse at forsvare denne orden.

Fænomenet Donald Trump

Just her løber vi i den grad ind i problemer. For intet steds – måske med undtagelse af Brexit – ses projektets problemer illustreret mere tydeligt lige nu end i fænomenet Donald Trump. At kalde den republikanske præsidentkandidat for et 'fænomen' synes passende. Ikke kun fordi han mod alle odds og til samtlige amerikanske æggehoveders forbløffelse vandt sit partis nominering. Men fordi han vandt, ikke på grund af men på trods af at han satte sig op imod en række af sit eget partis grundprincipper.

For uanset om man mener, at Republikanerne ligger som de har ret (store dele af den amerikanske venstrefløj ser Trump som den logiske fortsættelse af Teapartybevægelsen og en højredrejning af partiet, som den mere moderate ledelse ikke har ønsket eller været i stand til at dæmme op for) og således har 'fortjent' deres kandidat, så viser en simpel gennemgang af fakta, at Trump ikke kan siges at være Republikaner i klassisk forstand.

Trump har hen over de seneste 30 år været registreret både som erklæret republikaner, som 'uafhængig' (Independent), som tilhænger af Det Demokratiske Parti samt haft en periode, hvor han flere gange til amerikanske medier udtalte, at han 'ikke ønsker at lade mig registrere som tilhørende noget politisk parti', inden han for nogle år siden endte hos Republikanerne igen.

Det er velkendt, at han har doneret penge til begge de to store partier (inklusive til Hillary Clintons kampagne for at blive valgt til Senatet for staten New York) og han har selv svaret på spørgsmål herom med den (plausible) forklaring, at han 'først og fremmest var erhvervsmand og her er det nødvendigt at komme godt ud af det med begge partier'.

Alt tyder på, at hans tilhængere netop holder af ikke kaos, men 'disruption' – opgøret mod det bestående, der i trumpisternes optik ikke kun handler om det sædvanlige oprør mod 'eliten i Washington', som de amerikanske vælgere er rituelt trætte af og altid ønsker hen hvor peberet gror.

Herudover er det klart, at Trump meget præcist har fulgt sin egen forretningsplan ved valget – og den ligner ikke den republikanske drejebog. En af Trumps rivaler, Floridas tidligere guvernør Jeb Bush, har kaldt Trump for 'kaoskandidaten', og kaos er da også betegnende for det postyr, der har omgivet ham lige siden han annoncerede sit kandidatur i sommeren 2015.

Alt tyder på, at hans tilhængere netop holder af ikke kaos, men 'disruption' – opgøret mod det bestående, der i trumpisternes optik ikke kun handler om det sædvanlige oprør mod 'eliten i Washington', som de amerikanske vælgere er rituelt trætte af og altid ønsker hen hvor peberet gror. Nej – den tidligere reality star læste, som den suveræne entertainer han vitterlig er, korrekt fra starten store dele af vælgernes ønske om et opgør også med den republikanske dogmatik, og derfor har han på intet tidspunkt følt sig bundet af det republikanske partis traditionelle tilslutning til en række liberale kerneområder.

Budskabet er antiglobalisering

Et eksempel herpå er frihandel. Det har partiet altid stået som garant for, men alt tyder på, at de republikanske vælgere ikke nærer nogen speciel kærlighed til frihandel. Igen kan man citere Roger Cohen, hvis foragt for Trump skinnede igennem, da han i slutningen af august i *New York Times* beskrev mødet mellem tidligere

UKIP-leder Nigel Farage – en af chefarkitekterne bag Brexit – og Trump ved et vælgermøde i Mississippi.

“Mr. Make-America-Great-Again stood shoulder to shoulder with Mr. Brexit to make the point that, on both sides of the Atlantic, the same disruptive movements aim to break the free-trade, pro-globalization neoliberal consensus that has held sway in the West for at least a quarter-century. ‘Folks, the message is clear,’ Farage told the people of Mississippi in his plummy accent. ‘The parallels are there. There are millions of ordinary Americans who have been let down, who have had a bad time, who feel the political class in Washington is detached from them, who feel so many of their representatives are politically correct parts of that liberal media elite.’ He continued, ‘You can go out, you can beat the pollsters, you can beat the commentators, you can beat Washington.’”

Trump's overordnede budskab – i det omfang han har et – kan opfanges i ét ord: 'anti-globalisering'. Han mener – i øvrigt lige som sin populistiske tvilling på venstrefløj, Bernie Sanders – at USA's arbejderklasse er blevet ofret til fordel for de store firmaer, som har udflyttet gode amerikanske job, som derefter er forsvundet. Dertil kommer, at den ulovlige indvandring har lagt pres på løndannelsen og dermed også har forøget arbejdsløsheden.

Den traditionelle republikanske lære om, at frihandel skaber arbejdspladser, er hos Trump erstattet af modstand mod alle frihandelsaftaler inklusive TPP og TTIP. Hvad angår den nordamerikanske frihandelsaftale, NAFTA, mener han, at den har eksporteret amerikanske arbejdspladser til Mexico – til stort raseri fra bl.a. det ameri-

kanske handelskammer. Og indvendingen om, at det i virkeligheden ikke er frihandel og indvandring, men automatisering og udviklingen af ny teknologi, der har medført erosionen af gode (gammeldags) arbejdspladser i såvel fremstillingsindustrien som i landbruget, ignorerer han.

America first

Hvad skal man så gøre i stedet? Trump foreslår, at amerikanske selskaber bør være forpligtet til at investere deres likvide reserver i USA, og han har truet Kina med en 45 pct. importtold. Den republikanske kandidat vil med andre ord erstatte globaliseringen med en kombination af protektionisme og økonomisk nationalisme. Budskabet er: 'America First' eller, som hans overordnede kampagneslogan siger: 'Make America Great Again'.

Og motoren bag denne forandring – og bag den valgsejr, han ønsker sig – er naturligvis derfor også den forsømte, hvide arbejderklasse og lavere middelklasse. Hvis man ser bort fra det 'tekniske problem', at denne gruppe ikke er stor nok til, at man kan vinde et præsidentvalg alene med opbakning herfra, har Trump til gengæld en pointe. Denne gruppe vælgere føler sig efter alt at dømme ægte presset, deres realløn har været faldende gennem 30 år og uligheden i USA er beviseligt samtidig forøget.

Med Trumps ankomst på den politiske scene har den hvide arbejdermand fundet sin politiske helt og tag ikke fejl: Det er denne gruppe, som afgjorde det republikanske primærvalg til fordel for byggematadoren. Når han siger, at Clinton – og den gamle republikanske partiledelse – kun tænker på Wall Street og de rigeste amerikanere, lyder han ikke som en traditionel konservativ. Men det er med vilje.

Trump og immigranterne

Ud over frihandel har Trump som nævnt også modsat sig et andet liberalt kerneprincip, der har været afgørende for tilblivelsen af USA som nation: indvandring.

Med Trumps ankomst på den politiske scene har den hvide arbejdermand fundet sin politiske helt og tag ikke fejl: Det er denne gruppe, som afgjorde det republikanske primærvalg til fordel for byggematadoren.

Det synes måske ikke opsigtsvækkende set med danske briller, vi har selv mindst én ophidset og principiel udlændingebat om måneden. Mange danskere mener måske at Trumps budskaber blot minder om tonerne fra både DF, regeringen og Socialdemokraterne. Ja, faktisk kunne dette måske set fra Danmark være noget af det mest 'normale' ved den republikanske kandidat.

Men hvis man læser Trump sådan, går man imidlertid forkert i byen. For USA er ikke Europa, minder ikke om Europa og har først og fremmest en radikalt anderledes historie end Europa når det gælder immigration, samt en anden fremherskende indstilling. Gentagne meningsmålinger viser en solid overvægt af amerikanere, der mener, at indvandring er 'godt for et land'.

Men ud over at være en indvandrer-nation set med historiske briller, har det moderne USA også en demografi, hvor et betydeligt antal vælgere selv er indvandrere og på ingen måde identificerer sig med den retorik, Trump har benyttet sig af over for især Mexico, men også over for indvandring i det hele taget.

Tørre fakta viser desuden, at man ikke kan blive præsident i USA uden en til-

slutning på over 40 pct. fra de spansk-talende vælgere. Sidst det lykkedes for Republikanerne var da George W. Bush blev genvalgt i 2004 med tilslutning fra 44 procent af USA's latinoer. P.t. ligger Donald Trump på en tilslutning mellem 10-15 pct. (til sammenligning ligger Hillary Clintons tilslutning blandt spansk-talende vælgere på ca. 75-80 procent). Hvad der er endnu mere markant er, at over 80 pct. af denne vælgergruppe tilkendegiver, at de har et 'negativt indtryk' af den republikanske kandidat.

Trump har – som de fleste danskere med interesse for amerikansk politik vil vide – lovet at bygge en mur mellem Mexico og USA, som "mexicanerne skal betale for – de ved det bare ikke endnu," som han påtaget muntert udtalte, efter han onsdag den 31. august 2016 var på lynbesøg hos den mexicanske præsident før en stor tale om immigration i Phoenix, Arizona. Tilføjelsen var nødvendig, fordi præsident Enrique Peña Nieto efter mødet understregede, at han havde fortalt Trump, at Mexico under ingen omstændigheder agtede at betale for nogen mur – Trump havde sagt, at de to ikke diskuterede hvem der skulle betale for muren.

Herudover har den højtråbende rigmand også bebudet skabelsen af en egentlig 'deporteringsstyrke' af føderale politifolk og embedsmænd, der skal sørge for, at samtlige anslåede 11 millioner udokumenterede indvandrere "rejser hjem til det land, de kom fra, hvorefter de kan søge om at indvandre på lovlig vis", som han sagde ved sin store immigrationstale den 31. august 2016.

Hertil skal man lægge Trumps nu herostratisk berømte udsagn om, at de illegale indvandrere, som strømmer ind i USA fra

Mexico er "voldtægtsmænd og narko-handlere – og nogle af dem, går jeg ud fra, er vel også gode mennesker".

Igen lyder den del af budskabet, der handler om, at illegale indvandrere bør rejse tilbage og søge om lovligt ophold gennem de korrekte kanaler ('selvdeportere' som Mitt Romney blev til grin for at sige i 2012 – Trump siger faktisk det samme) muligvis ikke særlig radikalt i danske øren. Men den amerikanske diskurs om at skabe 'veje til statsborgerskab' handler ikke om at deportere en betydelig del af arbejdsstyrken – den samlede amerikanske arbejdsstyrke anslås at ligge på 157 millioner mennesker – og slet ikke en, der ville få store dele af supermagtens serviceøkonomi til at brase sammen. Den amerikanske udlændingepolitik handler om at finde et kompromis, der vil skabe en mulighed for de anslået 11-18 millioner mennesker, der er i landet, og bidrager til det.

Derudover er der en solid opbakning i den brede befolkning til at finde en løsning for de indvandrere, der er i landet uden papirer, men som arbejder, har børn, der er født i USA, og som ikke er kriminelle. Hvilket er det store flertal. Der har også været fortilfælde med amnesti, senest i 2000, og i alt har der været lovgivet om amnesti syv gange siden 1986, hvor Ronald Reagan underskrev 'the Immigration and Reform Control Act (IRCA)', der alene gav amnesti til 2,7 million mennesker, som på det tidspunkt opholdt sig ulovligt i USA.

Ny republikansk udenrigspolitik

Endelig har Trump også ændret den republikanske udenrigspolitik. En del af 'Make America Great Again' handler om at foretage sig mindre til fordel for resten af verden og kræve, at USA's allierede yder mere

Budskabet om at lukke grænserne for ulovlig indvandring og frihandel, gøre USA rig igen og genskabe de vellønnede job virker eksempelvis tiltrækkende på omkring to tredjedele af amerikanerne, der er enige i, at 'vi ikke skal tænke så meget i international sammenhæng, men koncentrere os mere om vores egne nationale problemer'.

for at nyde godt af de sikkerhedspolitiske garantier, som verdens dominerende supermagt traditionelt har tilbudt sine alliancepartnere både i NATO og i Sydøstasien.

Konkret har Trump udpeget flere europæiske medlemmer af NATO samt Japan og Sydkorea, som eksempler på lande, der ifølge ham bør til lommerne. Meldingerne har ikke været specielt sammenhængende, men nok til at skabe betydelig nervøsitet blandt især de lande, der ligger tæt på Rusland og Kina. I vores del af verden vil det sige Polen og de tre baltiske lande, der har fulgt den russiske annektering af Krim-halvøen og de vedvarende militære øvelser vendt mod resten af Ukraine med betydelig bekymring.

Læg dertil, at Trump godt kunne tænke sig, siger han, at komme på bedre fod med præsident Putin i Rusland og intet har mod at føre 'samtaler med' den nordkoreanske diktator Kim Jong Un. Det er en linje, som har ført til dyb bekymring for en mulig militær konfrontation i det sydkinesiske hav.

De penge, som USA kunne spare på den aktive sikkerhedspolitik og alliancepartnere, kunne Trump godt tænke sig at bruge til fx at investere i amerikansk infrastruktur og uddannelse. Den del af budskabet harmonerer med andre ord nøje med resten af hans politik.

Alt i alt markerer Trumpismen – som amerikanerne er begyndt at kalde hans ideologi – et radikalt brud med såvel

Amerikas stilling som hegemon i verden, som med den liberale ideologi om globalisering, diversitet og multikulturalisme, som USA historisk er bygget på. Trumps appeller til en presset hvid arbejderklasse kan næppe alene vinde valget for ham, men den åbne racisme og appellen til en økonomisk nationalisme og protektionisme har en vis genklang i den brede vælgerbefolkning, også blandt dem, der ikke vil stemme på den republikanske outsider. Budskabet om at lukke grænserne for ulovlig indvandring og frihandel, gøre USA rig igen og genskabe de vellønnede job virker eksempelvis tiltrækkende på omkring to tredjedele af amerikanerne, der er enige i, at 'vi ikke skal tænke så meget i international sammenhæng, men koncentrere os mere om vores egne nationale problemer'.

Den følelse i vælgerhavet vil bestå – uanset om det bliver Donald Trump eller Hillary Clinton, der flytter ind i Det Hvide Hus i januar 2017. Og det faktum er nok til, at enhver præsident eller politisk parti må tage bekymringerne om den ulighed, der er globaliseringens og det liberale demokratis skyggeside, alvorligt i fremtiden. Der kan udvikles politiske løsninger inden for rammerne af det liberale demokrati, men det kræver at den folkelige bekymring tages alvorligt – også når der ikke er valg.

